

Харкові, тодішній столиці УСРР, радянська влада організувала один з наймасштабніших процесів, де на лаві підсудних опинилися визначні представники української інтелігенції [7].

Десятки друзів, знайомих Олени Пчілки по національній боротьбі були тоді арештовані. Державне політичне управління (ДПУ), що прийшло на місце Надзвичайній комісії, не могло оминати Олену Пчілку. До неї приходять із ордером на арешт, але письменниця лежить, уже прикута тяжкою хворобою до ліжка — і арешт не вдався. Хвороба протримала Олену Пчілку в ліжку аж до 4 жовтня 1930 року, коли незламний дух цієї жінки залишив немичне тіло [6].

Отже, Олена Пчілка — Ольга Петрівна Драгоманова-Косач присвятила все своє життя просвітницькій діяльності. Допомогала своєму народові знаходити, розвивати та зберігати національні духовні та культурні спадки. Свої зусилля спрямовувала на видання своїх художніх творів, праць колег та соратників, видання якісних та інформаційно наповнених альманахів, часописів, газет.

Для більш ґрунтовного ознайомлення із життям і просвітницькою діяльністю Олени Петрівни можна скористатися віртуальною дошкою «Видавнича справа Олени Пчілки», де зібрані корисні покликання на альманахи, газети та періодику, що видавалися під редакцією Олени Пчілки. Деталі за покликанням: <https://padlet.com/slipenkoganna/padlet-dcprprx4l8644jif8>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеева В. Як Олена Пчілка ввела моду на вишиванки і українську мову. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-49007856>
2. Косьянчук І. «Молода Україна»: попередник «Барвінка». URL: <https://poglyad.tv/moloda-ukrayina-poperednyk-barvinka-article>
3. Мочарник І. Наталія Кобринська — за духом часу й українського жіночого руху. URL: <https://chytomo.com/nataliia-kobrynska-za-dukhom-chasu-j-ukrainskoho-zhinochoho-rukhu/>
4. Новаківська Л. Подвижництво Олени Пчілки на видавничій ниві. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13210/1>
5. Новіков О. Репринтне видання «Газета Гадяцького земства, 1906-1919 рр.». URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2023/06/1/162754/>
6. Чернов А. Зірка українського відродження. URL: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/zirka-ukrayinskoho-vidrozhennya>
7. Шурхало Д. «Опера СВУ, музика ГПУ»: як чекісти ламали українську інтелігенцію. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/proces-svu-nkvd-proty-intelighentsiji/30077646.html>
8. Щукіна І. «Будемо розмовляти по українському»: як Олена Пчілка видавала єдиний український дитячий журнал у Російській імперії. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3476/164/134798/>

А. В. Василенко,

учитель початкових класів Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №20 Черкаської міської ради Черкаської області

ПРАЦЮЄМО З ТЕКСТОМ

РОЗРОБКА КОНСПЕКТУ УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ДЛЯ 4 КЛАСУ ЗА МОДЕЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ Р.Б. ШИЯНА

Тема. Михайло Слабошпицький «Що ж буде з Костиком?». **Робота з текстом.**

Мета: ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Михайла Слабошпицького і його твором «Що ж буде з Костиком?». Вчити за заголовком визначати зміст твору.

Розвивати мовлення, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання читати дитячу літературу.

Обладнання: підручник, таблиці, малюнки, буклет, географічні карти України, Європи.

Перебіг уроку

І. Організація учнів до роботи.

Учитель. Розпочинаємо урок української мови та читання.

*Стали дітки всі рівненько,
Посміхнулися гарненько,
настрій на урок взяли
й працювати почали.*

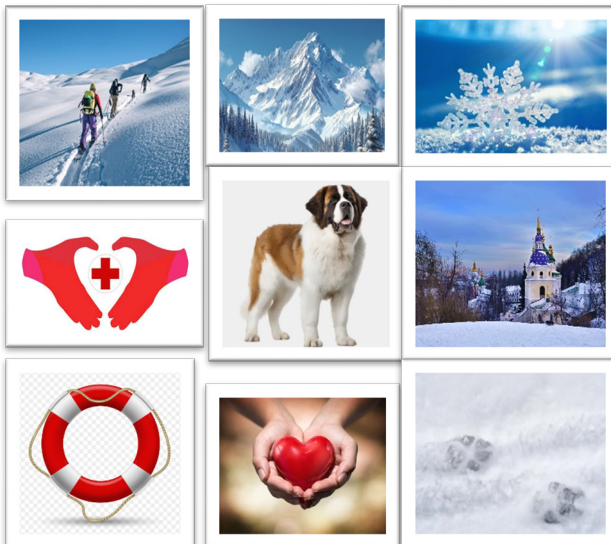
На уроці ми повинні читати швидко та виразно, вчитися майстерно говорити українською державною мовою, збагачувати свій словник мовними перлинками та крилатими фразами, відпрацьовувати правильну дикцію, вивчаючи нові скоромовки.

ІІ. Актуалізація опорних знань.

Учитель.

А скоромовка у нас сьогодні буде про собаку.

- У кого з вас є вдома собака?
- Якої породи улюбленець??
- Щоб дізнатися породу собака, яка згадується в нашій скоромовці, ви повинні розгадати головоломку. Це кросенс (сміслові перехрестя).

Відкриваємо послідовно по одній картинці, щоб назвати центральне зображення – собаку породи сенбернар.
Учитель дає дев'ять картинок, на яких зображені:

- мандрівники в засніжених горах;
- гори;
- сніг;
- монастир;
- сліди на снігу;
- серце;
- рятівний круг як символ порятунку;
- **емблема «Червоний хрест».**

III Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Так, дійсно – це сенбернар. Добрий і відданий собака-велетень, відомий своєю любов'ю до дітей і здатністю рятувати людей. Ці собаки були виведені в Швейцарії ченцями монастиря Великого Сен-Бернара для пошуку та порятунку у горах заблукалих мандрівників під сніговими завалами.

1. Працюємо з картою. Бесіда.

Знайдемо Швейцарію на карті Європи. Як називаються гори в Швейцарії?

2. Вправа на розвиток артикуляції.

Вивчаємо скоромовку, відпрацьовуємо дикцію.

Сенбернар – сніжний цар.

Сенбернар – богатир із Альпійських гір.

3. Робота з буклетом, що роздається кожній дитині. Учитель робить пояснення: перед вами невеличка книжечка - буклетик із зображенням сенбернара та цікавою інформацією про цього собаку. Тепер в кожного з вас є свій сенбернар. Це ваш друг та охоронець. Дайте йому кличку. Написати її можна на додатковій лінії поряд із зображенням собаки.

Давайте разом ознайомимось з інформацією про собаку цієї породи, вивчаючи буклет.

Самостійна робота дітей:

- ПРОЧИТАЙ
- ЗАПАМ'ЯТАЙ
- ПОВТОРИ

У ході завдання діти повинні з'ясувати питання: Для чого сенбернари потрібні людям?

Відповіді дітей:

1. Рятувальники в горах.

Їхня густа шерсть, яка захищає від холоду, та чудовий нюх допомагали знаходити людей, які потрапили в лавини в Альпах, і рятувати їх від замерзання.

2. «Собаки-няньки».

Сенбернари дуже ніжні та терплячі до дітей. Тому їх називають собаками-няньками.

3. Важлива інформація:

- сенбернари добре орієнтуються на місцевості і легко знаходять дорогу додому;
- вони відомі своєю неабиякою силою, завдяки чому потрапили до Книги рекордів Гіннеса як найсильніші собаки у світі;
- собаки цієї породи дуже чуйні до самотності, прив'язані до своєї родини і не люблять залишатися на самоті. Їм потрібен постійний контакт з людьми.

4. Здатність до навчання.

Сенбернари мають високий інтелект, швидко запам'ятовують команди та легко вчаться.

Спокійний характер.

Вони не галасливі й не метушливі, майже не гавкають без причини, а якщо і подають голос, то тільки при серйозній загрозі.

Учитель. Пригадуємо легенду «Чомупесживезлюдьми».

Чому пес надає перевагу людині?

Робота з прислів'ям. Прочитати прислів'я, мандруючи лабіринтом, який поданий у буклеті: **«ТІЛЬКИ ТОЙ, ХТО МАЄ СОБАКУ, ЗНАЄ, ЩО ТАКЕ БЕЗУМОВНА ЛЮБОВ».**

-Як ви розумієте це прислів'я?

-Чому ми так говоримо?

-Дійсно, коли ви спілкуєтесь зі своїм песиком і бачите, як радо він завжди вас зустрічає, віддано захищає, за вами сумує, ви розумієте наскільки важливою є людина для цієї тварини, а ля лдини її любов.

4. Вправа на розвиток інтонації під час читання.

Прочитати прислів'я **«Тільки той, хто має собаку, знає, що таке безумовна любов»:**

- голосно,
- тихо,
- пошепки,
- без емоцій,
- сумно,
- сердитим голосом,
- лагідно,
- бадьорим тоном, весело.

IV. Повідомлення теми і мети уроку.

Завдання уроку:

- вдосконалювати навички читання і розуміння тексту;
- визначати мету і головну думку твору;
- вчитися давати характеристику головним героям тексту;
- відкривати цікавий світ літератури.

V. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу. Розвиток мовленнєвих умінь і навичок.

1. Знайомство з біографією автора.

(Демонстрація відео, знятого у шкільній бібліотеці. *Два тижні тому діти отримали завдання створити біографічну довідку про життя та творчість М. Слабошпицького. Форма доповіді довільна. Найцікавішими виявилися відео, зняті в шкільній бібліотеці біля виставкової полицки творів М. Слабошпицького, які можна взяти для читання в бібліотеці).*

Учні розповідають. Ми знаходимося в нашій шкільній бібліотеці і хочемо вам розказати про відомого українського літератора Михайла Слабошпицького.

Михайло Федотович Слабошпицький – український літературознавець, громадський діяч, дитячий письменник, член Національної спілки письменників України.

Народився Михайло Слабошпицький 79 років тому в селі Мар'янівці на Черкащині, знаходить знамените Серце України.

2. Робота з картою.

Позначити на контурній карті географічний центр території України. (Мар'янівка).

Навчався письменник в Київському університеті імені Тараса Шевченка.

Михайло Слабошпицький – автор понад двох з половиною десятків книжок. Серед них багато казок, оповідань й повістей для дітей.

Учні продовжують розповідь. На полиці ви бачите красиві ілюстровані видання творів цього письменника, а саме:

- «Славко і Жарко»
- «Озеро Олдан»
- «Гілка ялівцю з Сааремаа»
- «Хлопчик Валь».

М. Слабошпицький - лауреат дев'яти літературних премій. 30 червня 2021 року Михайло Федотович злетів у засвіти...

Його твори цікаві та пізнавальні. На полицях бібліотеки зберігаються книги Михайла Слабошпицького і з нетерпінням чекають своїх читачів.

Учитель. А сьогодні ми прочитаємо його твір «Що ж буде з Кости́ком». Це розповідь старого сенбернара.

3. Підготовча робота до читання тексту.

На анімаційних сайдах по чергово спливають слова (наголос обов'язково) з інтервалом 1 с:

клопіт	понад'їдав
не здогадається	збитошний
вступиться	шарпати

серджуся
змушувати
заблукати

висварила
рішуче
пересердився

4. Читання тексту. Зразок вчителя.

5. Бесіда-роздум над прочитаним.

- 1) Хто розказав про Костика?
- 2) Що турбувало сенбернара?
- 3) Яким ти уявляєш Костика?
- 4) Чи вихованим він був хлопчиком? Доведи рядками тексту.
- 5) Яким ти уявляєш Бона?
- 6) Які емоції ти відчував /відчувала під час читання тексту?

- 7) Які слова доводять, що сенбернар хвилюється за хлопчика?

- 8) За що Бон сердився на хлопчика?
- 9) Яка погана звичка була в Костика?
- 10) Які вчинки Костика ви не схвалюєте?

6. Самостійне читання тексту учнями.

7. Читання тексту учнями ланцюжком.

8. Комбіноване читання (вголос-мовчки, учні-вчитель).

9. Вправи на розвиток техніки читання та інтонації під час читання:

- вправа «небо-земля» (час від часу за сигналом підводимо очі вгору);
- знайди і продовжи речення, прослухавши його початок або кінцівку;

- обери речення і прочитай його, як скоромовку.

10. Робота з ілюстрацією підручника.

- Розглянь малюнки, зачитай відповідні фрагменти оповідання.

11. Сворення запитань до тексту. Робота в групах.

12. Складання плану тексту.

13. Стислий переказ за планом.

14. Переказ від імені одного з персонажів тексту.

15. Вправа «Магічний кубик» (кубування)

- Яка частина твору тобі сподобалась найбільше?
- Про що цей текст?
- Що нового ти дізнався з тексту?
- Які вчинки та слова персонажів тобі найбільше сподобались?
- Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
- Над чим варто задуматись після прочитання твору?

15. Визначення теми і головної думки твору за методикою Фішбоун: встановлюємо причинно-наслідкові зв'язки:

Голова риби - це Тема твору.

У тексті розповідається про недостатньо вихованого і не зовсім слухняного хлопчика, про якого постійно дбає сенбернар.

Хвіст риби - це Мета (головна думка твору).

Цей текст вчить бути добрим і терпеливим, вміти пробачати і піклуватися про близьких людей.

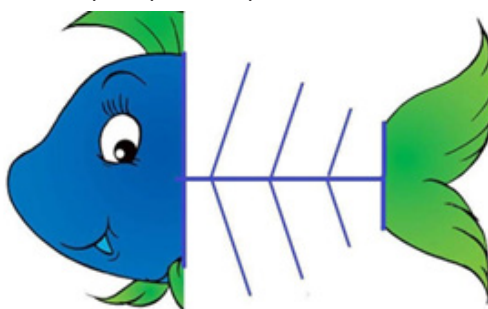
Учитель. До уваги пропонуються три зображення (собака, серце і хлопчик):

Дитина обирає зображення, яке на її думку найбільше розкриває мету тексту, і обґрунтовує свій вибір.

16. Фізкультхвилинка.

*Собака весело біжить,
Хвостиком усім махніть.
Вгору лапки піднімає,
І на місці підстрибає.
Потім тягнеться, мов кіт,
Щоб розім'яти свій живіт!
Раз — присіли, два — стрибок,
І вперед зробили крок!*

17. Продовжуємо працювати за методикою Фішбоун. Встановлюємо причинно-наслідкові зв'язки:

Перша пара.

Проблема: Костик іще малий і потребує постійного нагляду.

Розв'язання: Сенбернар має добрий і терплячий характер, швидко пробачає.

Друга пара.

Проблема: Хлопчик не завжди слухається і має шкідливі звички.

Розв'язання: Собака вважає своїм обов'язком захищати хлопчика від небезпеки.

Третя пара.

Завдання: створити три поради для Бона, щоб він не хвилювався за хлопчика.

Робота в групах на робочих аркушах.

18. Повторне читання тексту і узагальнюючою бесідою за змістом тексту.

Про кого йдеться в творі?

Я можу помилятися, але, здається, Костик ходив у школу.

Чи можемо ми назвати сенбернара терплячим? Яким ви уявляєте Бона?

Чи правильно робить сенбернар, що витягає Костика з калюжі?

Які поради ви дали б Костику?

Чи хотіли б ви мати такого собаку-друга?

VI. Підсумок уроку.

1. Узагальнююча бесіда за змістом твору.

Робота в групах. Уявіть себе акторами театру. Створіть п'єсу «Бон і Костик» та підготуйте її, розподіливши ролі, для показу на сцені, обов'язково додавши фрагмент «Перший день Костика в школі».

2. Рефлексія.

Анкетування:

На уроці я працював/працювала:

- а) на всю силу;
- б) інколи;
- в) не працював/ не працювала.

2. Своєю роботою на уроці я :

- а) задоволений/задоволена;
- б) не задоволений/ не задоволена.

3. Протягом уроку я:

- а) втомився/втомилася;
- б) не втомився/не втомилася.

4. Тема уроку для мене була:

- а) зрозуміла/ зрозумів;
- б) не зрозуміла/ зрозумів;
- в) цікава;
- г) нецікава;
- д) розвиваюча;
- е) корисна;
- є) пізнавальна.

VII. Домашнє завдання.

1. Записати в абетковій послідовності назви творів М. Слабошпицького:

- «Славко і Жарко»
- «Озеро Олдан»
- «Гілка ялівцю з Сааремаа»
- «Хлопчик Валь».

2. Заповнити робочий аркуш.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сапун Г. Українська мова та читання: підручник для 4 класу загальної середньої освіти у двох частинах. Частина 1. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 65с.
2. Біографія та твори М. Слабошпицького. URL: <https://Lib.com.ua>
3. Біографія та твори М. Слабошпицького. URL: <https://share.google/wXv6e114JewAICVXu>.
4. Біографія та твори М. Слабошпицького. URL: <https://share.google/fxocyxt9vtycm1lik>
5. Розробки уроків до підручника Г. Сапун. Українська мова. 4 клас. URL: <https://pp-books.com.ua/ukrayinska-mova-4-klas-rozrobky-urokiv-1-2-semestr-do-pidruchn-g-sapun-pdf/->
6. Презентації: українська мова та читання 4 клас до підручника Г. Сапун. URL: <https://pp-books.com.ua/prezentacziyi-ukrayinska-mova-ta-chytannya-4-klas-chastyna-1-do-pidruch-g-sapun/->
7. Структура сучасного уроку. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentatsiia-struktura-suchasnoho-uroku-746776.html> -

Н. Б. Бурчак, М. В. Кравченко, учителі історії опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради Черкаської області

ІНТЕРАКТИВНИЙ УРОК ІСТОРІЇ У 7 КЛАСІ: СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА АКТИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Сучасний учитель історії у роботі з цією віковою групою має володіти не лише глибокими фаховими знаннями, а й майстерно застосовувати новітні методи навчання. Для того, щоб процес пізнання став інтерактивним та практично значущим, традиційні уроки повинні поступатися місцем живому формату: рольовим іграм, командним проектам та цифровим платформам. Саме поєднання класики з мультимедійними квестами має забезпечити повне залучення учнів і перетворити навчання на емоційно насичене дослідження.

Наш багаторічний педагогічний досвід, здобутий за понад 27 років викладання історії у різних класах, переконав нас у тому, що сучасні інтерактивні методи навчання не лише підвищують ефективність засвоєння знань, а й кардинально змінюють ставлення учнів до предмета. Особливо це помітно у 7 класі, коли підлітки перебувають у віковому періоді інтенсивного розвитку критичного мислення, емоційної чутливості та соціальної активності. Учні цього віку вже не задовольняються пасивним отриманням інформації: вони прагнуть аналізувати, обговорювати, ставити запитання, висловлювати власні судження та брати участь у дискусіях. Саме тому традиційна модель «вчитель читає — учні записують» стає недостатньою для формування глибоких знань та компетентностей.

Ми переконалися, що створення інтерактивного середовища на уроках історії дає змогу поєднати навчання з активною практичною діяльністю. Учні беруть участь у моделюванні історичних ситуацій, відтворюють події у формі рольових ігор, розігрують дискусії між історичними персонажами або соціальними групами, створюють власні «новини» та проекти, які відображають минулі процеси з точки зору різних учасників. Наприклад, під час обговорення соціальної структури середньовічного

міста учні виконують ролі ремісників, купців, дворян та міської ради, аргументуючи свої позиції, пропонуючи компроміси та моделюючи наслідки різних рішень. Така активність формує у них аналітичне мислення: учні вчаться оцінювати історичні факти, визначати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати точки зору різних груп і прогнозувати наслідки рішень.

Інтеграція творчих завдань дозволяє поглибити розуміння матеріалу. Учні створюють міні-проекти, комікси, подкасти, відеорепортажі, презентації, які відображають не лише факти, а й емоційний та культурний контекст подій. Наприклад, при вивченні національно-визвольних рухів українського народу учні розробляли подкасти у форматі новинного репортажу, де описували події з позицій учасників, аналізували мотиви дій та робили власні висновки. Під час роботи над такими проектами розвиваються навички командної роботи, розподілу ролей, планування завдань, аргументації своєї позиції та прийняття колективних рішень.

Не менш важливим є використання цифрових технологій та інтерактивних платформ. Використання Kahoot, Quizizz, LearningApps, Padlet та Jamboard дозволяє створювати віртуальні квести, інтерактивні тести та колективні схеми, які стимулюють конкуренцію та взаємодію. Наприклад, під час онлайн-квесту «Середньовічні замки та лицарство» учні одночасно виконували завдання на визначення архітектурних елементів, змагання між групами мотивувало до швидкого пошуку правильних відповідей, а інтерактивна дошка давала можливість обговорювати результати та робити висновки в реальному часі.

Особливу роль у формуванні компетентностей відіграє розвиток емпатії та громадянської позиції. Учні вчаться ставити себе на місце історичних персонажів,